

Natalia WojtkowskaUniwersytet w Białymstoku
ORCID: 0000-0003-1272-2871**ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA
RADCY PRAWNEGO ZA NARUSZENIE TAJEMNICY
ZAWODOWEJ – NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH
ORZECZEŃ SĄDOWYCH****Zagadnienia ogólne**

Zawód radcy prawnego jest jednym z zawodów zaufania publicznego. Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 7 maja 2002 r.¹ wypowiedział się na temat zawodów zaufania publicznego, podkreślając m.in., iż polegają one na świadczeniu usług związanych z osobistymi potrzebami ludzi. Tym samym sposób ich wykonywania z uwagi na wyjątkowy charakter przedmiotowych zawodów określony jest także m.in. normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania i tradycją korporacji zawodowych². Zgodnie z art. 17 Konstytucji RP³ osoby wykonujące zawody zaufania publicznego mogą się zrzeszać w drodze ustawy w samorządy zawodowe, których głównym zadaniem będzie reprezentowanie ich interesów w relacjach z innymi podmiotami, zarówno prywatnymi, jak i publicznymi, oraz sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu. Zgodnie zaś z art. 5 ustawy o radcach prawnych⁴ jednostkami organizacyjnymi samorządu radców prawnych posiadającymi osobowość prawną są okręgowe izby radców prawnych i Krajowa Izba Radców Prawnych, nad którymi nadzór sprawuje Minister Sprawiedliwości. Wspomniane izby skupiają wszystkich radców prawnych w RP. Obecnie z uwzględnieniem podziału administracyjnego Polski wyodrębnia się dziewiętnaście izb radców prawnych⁵.

¹ Wyrok TK z dnia 7 maja 2002 r., sygn. akt SK 20/00, Lex nr 54063.

² *Ibidem*.

³ Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.

⁴ Dz.U. 2018, poz. 2115, dalej: u.r.pr.

⁵ <https://kirp.pl/o-samorzadzie-okregowe-izby-radcow-prawnych/>.

Wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej⁶ na każdym etapie sprawy, zarówno przedsądowym, jak i sądowym. Na radcy prawnym spoczywają liczne obowiązki, o których stanowi art. 3 u.r.pr. Radca zobowiązany jest wykonywać swoją profesję z odpowiednią starannością wynikającą ze zdobytej wiedzy prawniczej oraz zasad etyki zawodowej. Ponadto obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym się dowiedział w związku z udzielaniem pomocy prawnej lub prowadzeniem sprawy, a obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie jest ograniczony w czasie.

Tajemnica zgodnie z jej słownikowym znaczeniem oznacza „coś tajnego, rzecz, której nie należy rozgłaszać, która nie powinna wyjść na jaw, sekret”⁷. Pojęcie tajemnicy zawodowej nie posiada definicji legalnej, wobec czego to na doktrynie oraz orzecznictwie spoczął obowiązek ustalenia jego znaczenia oraz zakresu przedmiotowego. Nauka prawa wskazała pewien sposób umożliwiający stwierdzenie, czy dane informacje chronione są tajemnicą zawodową. Jest nim rozstrzygnięcie, czy pomiędzy uzyskanymi przez pełnomocnika informacjami związanymi z mocodawcą a świadczeniem pomocy prawnej występuje związek przyczynowy. Sugeruje się wykorzystanie testu *conditio sine qua non*, aby ustalić, czy takie powiązanie zachodzi. Jego celem jest otrzymanie odpowiedzi na następujące pytanie: Czy profesjonalny pełnomocnik pozyskałby dane informacje na temat mocodawcy, gdyby nie udzielał mu pomocy prawnej? Negatywna odpowiedź na przedmiotowe pytanie podpowiada istnienie związku przyczynowego, a tym samym występowanie tajemnicy zawodowej⁸.

Zachowanie tajemnicy zawodowej to jedna z elementarnych powinności profesjonalnego pełnomocnika. Przestrzeganie przedmiotowego obowiązku wpływa na budowanie relacji zaufania klienta do radcy prawnego, a tym samym związane jest z istotą oraz celem tego zawodu, tj. zapewnieniem ochrony interesów prawnych mocodawców⁹. B. Kunicka-Michalska wskazuje dodatkowo, iż celem instytucji tajemnicy zawodowej jest „zapewnienie prestiżu zawodu, a co za tym idzie, stworzenie klimatu zaufania do przedstawicieli danego zawodu nie tylko wśród tych, którzy już im powierzyli własne tajemnice, ale także wśród wszystkich przyszłych klientów”¹⁰.

Funkcjonowanie tajemnicy zawodowej umożliwia również realizowanie konstytucyjnego prawa do rzetelnego i sprawiedliwego procesu, wobec czego zasadnie przyjmuje się, iż adwokacka oraz radcowska tajemnica zawodowa jest jednym

⁶ Art. 4 u.r.pr.

⁷ S. Skorupka, H. Auderska, Z. Lempicka, *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1989, s. 81.

⁸ Por. M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, s. 55

⁹ Por. L. Korczak [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2018, Legalis, Nb. 7–8.

¹⁰ B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa 1972, s. 7.

z najważniejszych elementów składających się na wymiar sprawiedliwości¹¹. Powyższe potwierdza też art. 9 Kodeksu etyki radcy prawnego¹², który stanowi, iż „dochowanie tajemnicy zawodowej jest prawem i obowiązkiem radcy prawnego. Stanowi podstawę zaufania klienta i jest gwarancją praw i wolności”.

Mając na uwadze powyższe, istotne jest, aby za wszelkie naruszenia obowiązku przestrzegania tajemnicy zawodowej były wyciągane odpowiednie konsekwencje prawne zmierzające do przywrócenia wzorcowego modelu zachowania radcy prawnego i kreowania odpowiedniego wizerunku profesjonalnego pełnomocnika. Radca prawny za naruszenie tajemnicy zawodowej może zostać pociągnięty zarówno do odpowiedzialności karnej, cywilnej, jak i dyscyplinarnej, będącej przedmiotem zainteresowania niniejszego opracowania.

Artykuł 64 u.r.pr. wskazuje podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zgodnie z nim radca prawny i aplikant radcowski może zostać pociągnięty do odpowiedzialności za postępowanie sprzeczne z prawem, zasadami etyki, godnością zawodu i naruszenie obowiązków służbowych. Ponadto może ponieść odpowiedzialność dyscyplinarną za niezawarcie obowiązkowej umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Tym samym mając na uwadze treść przytoczonego przepisu, należy wskazać, iż podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej radcy prawnego oraz aplikanta radcowskiego mogą wynikać tak z u.r.pr., jak i Kodeksu etyki radcy prawnego.

Postępowanie dyscyplinarne prowadzone jest w oparciu o odpowiednio stosowane przepisy k.p.k. Sąd Najwyższy niejednokrotnie jednak wskazywał na konieczność stosowania wprost niektórych przepisów k.p.k.¹³, jednak należy zaakcentować, iż nie wszystkich, mając na uwadze występujące w omawianym postępowaniu odrębności. Postępowanie dyscyplinarne odznacza się dwuinstancyjnością: w pierwszej instancji orzeka właściwy okręgowy sąd dyscyplinarny, zaś w drugiej Wyższy Sąd Dyscyplinarny¹⁴. Sąd dyscyplinarny składa się z radców prawnych powołanych na kadencję, która trwa 4 lata, podobnie jak pozostałych organów samorządu. Jednak zgodnie z art. 43 ust. 3 u.r.pr. członkowie okręgowego sądu dyscyplinarnego, Wyższego Sądu Dyscyplinarnego, Główny Rzecznik Dyscyplinarny, jak i rzecznik dyscyplinarny mogą sprawować zajmowane stanowisko dłużej niż przez dwie kolejne kadencje.

Sądy dyscyplinarne nie są sądami w rozumieniu przepisów Konstytucji RP. W ustawie zasadniczej pojęcie sądu odnosi się jedynie do wskazanych organów

¹¹ Zob. P. Rotszejn, *Tajemnica zawodowa prawniczych zawodów zaufania publicznego*, „Studia Prawnicze Administracyjne” 2018, vol. 24, nr 2, s. 54.

¹² Kodeks etyki radcy prawnego, załącznik do uchwały nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014 r., <https://kirp.pl/etyka-i-wykonywanie-zawodu/etyka/kodeks-etyki-radcy-prawnego/>.

¹³ Zob. K. Łuniewska, *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych i aplikantów radcowskich w obliczu zasad rzetelnego procesu*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22, nr 1, s. 61–62.

¹⁴ Art. 54 u.r.pr.

składających się na władzę sądowniczą. Dopiero w przypadku, gdy orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego zostanie zaskarżone do Sądu Najwyższego, urzeczywistnia się postępowanie sądowe prowadzone przez sądy powszechne, a z nim prawo do sądu i sprawiedliwego procesu uregulowane w art. 45 Konstytucji RP¹⁵. Postępowanie dyscyplinarne może być wszczęte przez Głównego Rzecznika Dyscyplinarnego, rzecznika dyscyplinarnego oraz ich zastępców¹⁶ na skutek powzięcia informacji o możliwym naruszeniu obowiązków przez radcę prawnego, pozyskanych samodzielnie lub od innych osób, które się do nich zwróciły. Zgodnie z art. 67² u.r.pr. omawiane postępowanie składa się z trzech etapów: z dochodzenia, postępowania przed sądem oraz postępowania wykonawczego. W przypadku ustalenia przez sąd dyscyplinarny, że radca prawny winny jest zarzucanego mu naruszenia, może zostać wymierzona mu m.in. kara upomnienia, nagany, kara pieniężna, jak i kara zawieszenia prawa do wykonywania zawodu, a w przypadku najbardziej jaskrawych przewinień – kara pozbawienia prawa do wykonywania zawodu¹⁷.

Przegląd orzecznictwa

Radca prawny za naruszenie tajemnicy zawodowej może zostać pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej w następujących okolicznościach prawnych i faktycznych wynikających z obecnego dorobku judykatury.

Otóż za naruszenie obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej Wyższy Sąd Dyscyplinarny Krajowej Izby Radców Prawnych 23 kwietnia 2014 r.¹⁸ uznał nienależyte zabezpieczenie dokumentów klientów, które doprowadziło do ich bezprawnego wykorzystania przez pracownicę kancelarii radcy prawnego. Skutkowało to wyrządzeniem szkody w interesach mocodawców, zatem zakres przedmiotowy obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej rozszerza się również na podmioty współpracujące z profesjonalnym pełnomocnikiem w ramach wykonywania np. umowy o pracę. Jednak obowiązek zachowania poufności przez te podmioty wynika z innych podstaw prawnych.

Na zasadzie *per analogiam* zastosowanie do radców prawnych będzie miał wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2016 r.¹⁹ określający kryteria, które powinny zostać wykorzystane do ustalenia zakresu przedmiotowego tajemnicy

¹⁵ Zob. K. Łuniewska, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 64.

¹⁶ Art. 68¹ ust. 1 u.r.pr.

¹⁷ Art. 65 ust. 1 u.r.pr.

¹⁸ Orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych z dnia 23 kwietnia 2014 r., sygn. WO-122/2013. Zob. więcej: L. Korczak [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2018, Legalis, Nb. 31.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. SDI 65/16, Lex nr 2182292.

zawodowej adwokata w konkretnym stanie faktycznym. Sąd Najwyższy uznał bowiem, iż zakres tajemnicy zawodowej wyznacza związek pozyskania danych informacji z czynnościami merytorycznymi wykonywanymi przez profesjonalnego pełnomocnika w ramach świadczonej pomocy prawnej. W przedmiotowym wyroku Sąd Najwyższy podał w wątpliwość, czy informacje dotyczące klienta, któremu była niegdyś udzielana pomoc prawna, a pozyskane przez adwokata nie w związku z merytorycznym wykonywaniem czynności zawodowych, a z publicznego i jawnego Krajowego Rejestru Sądowego, objęte są tajemnicą zawodową. Sąd Najwyższy zajął stanowisko, iż zakresu tajemnicy zawodowej nie należy rozszerzać na czynności administracyjno-techniczne wykonywane przez pełnomocnika. W ocenie Sądu tajemnicą adwokacką objęte są jedynie merytoryczne aspekty prowadzonej sprawy.

Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 25 października 2018 r.²⁰ zajął podobne stanowisko. Wskazał, iż tajemnica radcy prawnego dotyczy tylko tych informacji, o których profesjonalny pełnomocnik dowiedział się od swojego mocodawcy podczas udzielania konkretnych porad prawnych.

Zgodnie z przedstawionymi poglądami judykatury zakres przedmiotowy tajemnicy zawodowej powinien być zawężany do czynności *stricte* związanych ze świadczeniem pomocy prawnej. To w przypadku zastosowania wykładni literalnej sprzeczne jest z art. 15 ust. 1 Kodeksu etyki radcy prawnego, który wskazuje, iż zakresem tajemnicy zawodowej powinny być objęte wszelkie wiadomości związane z jakimikolwiek czynnościami zawodowymi niezależnie od ich źródła, formy i sposobu utrwalenia. L. Korczak podkreśla jednak zasadność stosowania w przypadku ustalania zakresu przedmiotowego tajemnicy zawodowej wykładni celowościowej, w przeciwnym razie dochodziłoby bowiem do kuriozalnych sytuacji, a profesjonalny pełnomocnik nie mógłby w żadnej sytuacji przekazać nikomu informacji, o których dowiedziałby się podczas świadczenia usług prawnych²¹.

Nie powinno budzić również wątpliwości, iż tajemnicą zawodową objęte są dokumenty, którymi dysponuje radca prawny w związku ze świadczoną pomocą prawną. Profesjonalny pełnomocnik zgodnie z art. 15 ust. 2 Kodeksu etyki radcy prawnego obowiązany jest do zachowania w poufności wszelkich stworzonych przez niego pism oraz otrzymywanej korespondencji, związanych z daną sprawą. Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 15 maja 2008 r.²² wskazał zaś zakres objęcia tajemnicą zawodową niniejszych dokumentów. Sąd ustalił, iż pełnomocnik zobowiązany jest do zachowania w poufności jedynie „dokumen-

²⁰ Wyrok NSA z dnia 25 października 2018 r., sygn. I OSK 2681/16, Legalis nr 1847426.

²¹ L. Korczak [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2018, Legalis, Nb. 10.

²² Postanowienie SA w Warszawie z dnia 15 maja 2008 r., sygn. II AKz 294/08, Legalis nr 178197.

tów, pism czy też notatek, które zawierają treści, o których radca prawny dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej i dotyczą przedmiotu świadczonej pomocy prawnej”²³. Zatem tajemnicą zawodową nie są objęte wszelkie dokumenty związane ze sprawą, np. wystawione faktury za świadczoną pomoc prawną, tym samym w przypadku ich udostępnienia innym podmiotom radca prawny nie poniesienie odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Instytucją tajemnicy zawodowej chroniona jest także treść porozumień mających doprowadzić do zawarcia ugody w danej sprawie. Postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2016 r. Okręgowy Sąd Dyscyplinarny we Wrocławiu²⁴ ukarał karą nagany radcę prawnego, który zarejestrował na telefonie pertraktacje ugodowe prowadzone z pełnomocnikiem drugiej strony sporu, a następnie podczas rozprawy sądowej przytoczył ich treść oraz złożył wniosek o dopuszczenie tego nagrania jako dowodu w sprawie. Sąd dyscyplinarny uznał, iż w przedstawionym stanie faktycznym doszło do naruszenia tajemnicy zawodowej, a tym samym zważywszy na charakter naruszenia zasadne było wymierzenie kary nagany. Radca prawny na mocy art. 21 Kodeksu etyki radcy prawnego zobowiązany jest bowiem do zachowania w tajemnicy w sprawie przebiegu i treści pertraktacji ugodowych, w których brał czynny udział, również wobec sądów i innych organów orzekających.

Radca prawny obowiązany jest do wypełniania omawianego obowiązku zawodowego, nawet gdyby uzyskał zgodę na ujawnienie tajemnicy zawodowej i działał w interesie swojego mocodawcy. 22 października 2019 r. Sąd Najwyższy utrzymał w mocy orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego we Wrocławiu z dnia 13 czerwca 2018 r., w którym radca prawny został ukarany karą upomnienia za składanie zeznań w charakterze świadka w postępowaniu karnym, w którym oskarżonym był jego klient, mimo ciążącego na nim obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej²⁵. Sąd Najwyższy zajął stanowisko, iż obowiązek utrzymania w poufności wszelkich informacji, o których pełnomocnik dowiedział się podczas świadczenia pomocy prawnej, nie jest uzależniony od woli klienta. Mocodawca nie może zwolnić radcy prawnego prowadzącego jego sprawę z tego obowiązku, mimo iż dotyczy on jego konkretnych, prywatnych lub zawodowych interesów. Uzasadnienia przedstawionego stanowiska dostarcza również doktryna. Przywoływany niejednokrotnie L. Korczak trafnie wskazuje, iż radca prawny zobowiązany jest do świadczenia pomocy prawnej, a nie faktycznej²⁶, wobec

²³ *Ibidem*.

²⁴ Orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych z dnia 4 kwietnia 2016 r., sygn. OSD 10/16, https://oirp.wroclaw.pl/system/file_attachments/attachment_files/000/001/283/original/OSD_10-16.pdf?1491554359.

²⁵ K. Żaczekiewicz-Zborska, SN: Klient nie może zwolnić radcy z tajemnicy zawodowej, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/klient-nie-moze-zwolnic-radcy-z-tajemnicy-zawodowej>, 492362.html.

²⁶ L. Korczak [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2018, Legalis, Nb. 26.

czego nie powinien dążyć do osiągnięcia zamierzonego przez mocodawcę celu wszelkimi dostępnymi środkami, także tymi sprzecznymi z ustalonym Kodeksem etyki radcy prawnego.

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej mimo literalnego brzmienia art. 3 ust. 5 u.r.pr. nie ma charakteru absolutnego. Nie może być wypełniany, gdy zastosowanie będą miały odpowiednie przepisy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, jak i przepisy rozdziału 11a działu III ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa²⁷. Konieczność przestrzegania przez radcę prawnego tajemnicy zawodowej podlega także ograniczeniom na gruncie k.p.k.²⁸ Zgodnie z art. 180 § 2 k.p.k. „osoby obowiązane do zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego (...) mogą być przesłuchiwane co do faktów objętych tą tajemnicą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu”. Przytoczony art. 180 § 2 k.p.k. stanowi *lex specialis* wobec art. 3 ust. 5 u.r.pr.²⁹ Niemniej należy podkreślić, iż art. 180 § 2 k.p.k. powinien być stosowany jako konieczny wyjątek od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Tym samym sąd zwalniający z niego pełnomocnika każdorazowo winien rozważyć, czy zachodzą wymagane prawem przesłanki, dokonując przy tym rygorystycznej interpretacji omawianego powyżej przepisu³⁰.

Relacje pomiędzy powołanymi przepisami u.r.pr. oraz k.p.k. nie były oczywiste i przez długi czas powodowały poważne trudności interpretacyjne. Trybunał Konstytucyjny rozstrzygnął je wyrokiem z dnia 22 listopada 2004 r., w uzasadnieniu którego wskazał, iż „stwierdza przede wszystkim bezpodstawność zarzutu niejasnej relacji między art. 3 ust. 5 ustawy o radcach prawnych i art. 180 § 2 KPK. Podstawowe reguły rozumowania prawniczego pozwalają bowiem odczytać zachodzący między tymi normami stosunek jako relację *lex generalia – lex specialis*”³¹. Tym samym Trybunał określił powszechnie obowiązujące i ostateczne stanowisko³² w przedmiocie związków pomiędzy tymi artykułami. Zatem radca prawny może być zwolniony przez sąd karny z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w przypadku stwierdzenia przez organ orzekający, iż jest to niezbędne ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości, a dana okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu³³.

²⁷ Art. 3 ust. 6 u.r.pr.

²⁸ Dz.U. 2020, poz. 30.

²⁹ Zob. m.in. postanowienie SA w Krakowie z dnia 7 czerwca 2018 r., sygn. II AKz 231/18, Legalis nr 1884398.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Wyrok TK z dnia 22 listopada 2004 r., sygn. SK 64/03, Legalis nr 65778.

³² Art. 190 ust. 1 Konstytucji RP stanowi bowiem, iż „orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne”.

³³ Zob. art. 180 ust. 2 k.p.k.

W świetle powyższego za przewinienie dyscyplinarne należy uznać ujawnienie przez radcę prawnego podczas przesłuchania, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego, treści objętych tajemnicą zawodową bez uzyskania przez odpowiedni organ zezwolenia sądu karnego. Postanowieniem z dnia 2 czerwca 2011 r. Sąd Najwyższy³⁴ utrzymał w mocy orzeczenie okręgowego sądu dyscyplinarnego, w którym radca prawny został ukarany karą upomnienia za to, iż nie będąc zwolnionym z obowiązku tajemnicy zawodowej, zeznawał w charakterze świadka na temat okoliczności, o których się dowiedział w związku ze świadczeniem pomocy prawnej³⁵. W przytoczonym wyroku Sąd Najwyższy odniósł się również dodatkowo do zakresu przedmiotowego tajemnicy zawodowej, wskazując, iż dla ustalenia granicy tego obowiązku bez znaczenia jest źródło osobowe, z jakiego dowiedział się radca prawny o treściach objętych tajemnicą, bowiem rozciąga się ona na informacje nie tylko uzyskane od mocodawcy, ale i od osób trzecich. Zatem również za ich ujawnienie radca prawny zostanie pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Okręgowy sąd dyscyplinarny w orzeczeniu z dnia 13 lutego 2012 r. uznał zaś za winnego radcę prawnego, który złożył zeznania na rozprawie sądowej w charakterze świadka oskarżonego, któremu świadczył pomoc prawną w sprawie cywilnej, mimo iż na podstawie art. 180 k.p.k. nie został zwolniony przez sąd orzekający z tajemnicy zawodowej. W związku z tym sąd dyscyplinarny ukarał pełnomocnika karą dyscyplinarną w postaci upomnienia³⁶. Okręgowy sąd dyscyplinarny nie podzielił argumentacji radcy prawnego, który wyjaśniał, iż przedmiotowe zeznania składał na wyraźną prośbę oskarżonego i w jego interesie, a tym samym w konsekwencji nie naruszył tajemnicy zawodowej. Sąd dyscyplinarny w uzasadnieniu orzeczenia wskazał natomiast, iż przedstawione przez pełnomocnika okoliczności w świetle obowiązujących przepisów nie są wystarczające do zwolnienia go z odpowiedzialności dyscyplinarnej, ponieważ obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej nie należy postrzegać jako wyłącznie stosunku prywatnoprawnego pomiędzy pełnomocnikiem a klientem, lecz jako fundamentalną powinność radcy prawnego istotnie wpływającą na odpowiednie wykonywanie przedmiotowego zawodu, a tym samym niezależną od woli mocodawcy³⁷. Zatem należy jeszcze raz podkreślić, iż profesjonalny pełnomocnik może składać zeznania w charakterze świadka jedynie w sytuacji, gdy zostanie zwolniony przez sąd z tajemnicy zawodowej. Żaden inny organ czy podmiot nie może tego skutecznie uczynić. Tym samym radca prawny gdy zostanie wezwany

³⁴ Postanowienie SN – Izba Karna z dnia 2 czerwca 2011 r., sygn. SDI 13/11, Legalis nr 442143.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych z dnia 13 lutego 2012 r., sygn. OSD 1/12, https://oirp.wroclaw.pl/system/file_attachments/attachment_files/000/000/409/original/01.pdf?1442473217.

³⁷ Por. *ibidem*.

jako świadek na rozprawę, podczas której oskarżonym jest jego klient, powinien odmówić składania zeznań bez uprzedniego zwolnienia go z tajemnicy, tak by nie narazić się na odpowiedzialność dyscyplinarną.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 listopada 2012 r.³⁸ wskazał zaś, iż radca prawny nie może być zwolniony z tajemnicy zawodowej w przypadku, gdyby miał zeznawać jako świadek w postępowaniu sądowym, w którym nie została przewidziana przez ustawodawcę instytucja zwolnienia z przedmiotowego obowiązku. Sąd Najwyższy uzasadniał to m.in. tym, iż tajemnica zawodowa jest dobrem samym w sobie i jej przestrzeganie stanowi konieczny warunek prawidłowego, tj. zgodnego z wymogami prawnymi i etycznymi, wykonywania tego zawodu. Instytucja zwolnienia z tajemnicy zawodowej została uregulowana jedynie w art. 180 § 2 k.p.k., wobec czego tylko po spełnieniu przesłanek z tego powyżej przepisu sąd orzekający może uchylić przedmiotowy obowiązek.

Okręgowy sąd dyscyplinarny w orzeczeniu z dnia 31 lipca 2017 r.³⁹ ukarał również karą upomnienia radcę prawnego za ujawnienie podczas postępowania sądowego prowadzonego w jego prywatnej sprawie informacji związanych z klientem, który był jednocześnie drugą stroną postępowania, a pozyskanych w związku ze świadczoną pomocą prawną. Pełnomocnik w toku prowadzonej sprawy o dział spadku przedstawił bowiem sądowi dokumenty, którymi dysponował jako ówczesny pełnomocnik uczestników postępowania, oraz formułując pytania do świadków, wyjawiał okoliczności objęte tajemnicą zawodową. Bez znaczenia w ocenie sądu dyscyplinarnego pozostało spokrewnienie stron i rodzinny charakter sprawy, podczas której doszło do naruszenia omawianego obowiązku. Zatem tak jak wywodzono powyżej, relacje zachodzące pomiędzy pełnomocnikiem a klientem nie mają wpływu na obowiązek zachowania tajemnicy.

Mając na uwadze art. 178 pkt 1 k.p.k., należy podkreślić, iż radca prawny nie może być przesłuchiwany w charakterze świadka w danym postępowaniu karnym, jeżeli występuje w nim w roli obrońcy oskarżonego. Niniejszy zakaz ma charakter bezwzględny, bowiem radca prawny z mocy prawa jest niezdolny do składania zeznań na temat okoliczności, o których się dowiedział w związku z pełnieniem funkcji obrońcy oskarżonego, z uwagi m.in. na procesową gwarancję prawa do obrony⁴⁰. Zatem tajemnica obrończa objęta jest bezwzględną ochroną prawną i nie doznaje z zasady żadnych ograniczeń.

Niemniej należy zwrócić uwagę na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 1962 r.⁴¹, z której wynika, iż „obowiązek zachowania milczenia upada,

³⁸ Postanowienie SN z dnia 15 listopada 2012 r., sygn. SDI 32/12, Legalis nr 549636.

³⁹ Orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych z dnia 31 lipca 2017 r., sygn. OSD 31/17, https://oirp.wroclaw.pl/system/file_attachments/attachment_files/000/001/764/original/OSD_31-17.docx.pdf?1519639736.

⁴⁰ J. Kosonoga, *System środków dyscyplinujących uczestników postępowania karnego* (2.2.2.6. Tajemnica obrończa, tajemnica spowiedzi oraz tajemnica zdrowia psychicznego), Lex 2014.

⁴¹ Uchwała SN z dnia 29 listopada 1962 r., sygn. VI KO 61/62, Lex nr 1634715.

jeżeli adwokat w związku z treścią danej rozmowy ze swoim klientem znalazł się w pozycji obwinionego w postępowaniu dyscyplinarnym lub oskarżonego w postępowaniu karnym”. Mimo iż stan faktyczny dotyczył adwokata, orzeczenie to znajdzie również zastosowanie do radcy prawnego. Z przytoczonej tezy orzeczenia wynika, iż pełnomocnik nie jest zobowiązany do zachowania tajemnicy w sytuacji, gdy na skutek wykonywanych czynności zawodowych oraz z inicjatywy klienta sam stał się obwinionym bądź oskarżonym. Wobec tego tajemnica zawodowa, a nawet obrończa zostanie w tym przypadku ograniczona na rzecz prawa do obrony, któremu Sąd przyznał walor nadrzędności. Niniejsze również dowodzi, iż obowiązek dyskrecji nie ma charakteru absolutnego.

Podsumowanie

Podsumowując, mając na uwadze powyższe, należy zauważyć, iż zarówno doktryna, jak i praktyka orzecznicza wskazuje, iż z zasady tajemnica zawodowa powinna być interpretowana szeroko, zważywszy m.in. na jej wyjątkową rolę w kreowaniu relacji pomiędzy pełnomocnikiem a klientem. Niemniej zaznacza się też, iż zakres objętych nią informacji powinien mieć rozsądny charakter, tzn. rzeczywiście dotyczyć wiadomości pozyskanych przez radcę prawnego w związku ze świadczoną pomocą prawną. Podkreśla się także, iż obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może mieć charakteru absolutnego, bowiem w obowiązującym porządku prawnym istnieją wartości nadrzędne, tj. dobro wymiaru sprawiedliwości czy prawo do obrony.

Przeanalizowany materiał orzeczniczy nasuwa wniosek, iż sądy dyscyplinarne rygorystycznie egzekwują obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, a za wszelkie przewinienia dyscyplinarne z nim związane, w szczególności ujawnienie treści negocjacji ugody czy składanie zeznań w charakterze świadka, wymierzane są kary dyscyplinarne, najczęściej w postaci upomnienia. Wydaje się zatem, iż organy dyscyplinarne kierują się przekonaniem wyrażonym przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny Krajowej Izby Radców Prawnych, iż „niedochowanie tajemnicy zawodowej, nawet gdy radca prawny działał w słusznym interesie społecznym, stanowi poważne przewinienie dyscyplinarne”⁴².

Bibliografia

- Kosonoga J., *System środków dyscyplinujących uczestników postępowania karnego*, Lex 2014.
Kunicka-Michalska B., *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa 1972.

⁴² Orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych z dnia 14 marca 2016 r., sygn. WO-95/15, Legalis nr 1830413.

Łuniewska K., *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych i aplikantów radcowskich w obliczu zasad rzetelnego procesu*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22, nr 1.
Rotszejn P., *Tajemnica zawodowa prawniczych zawodów zaufania publicznego*, „Studia Prawnicze Administracyjne” 2018, vol. 24, nr 2.
Rusinek M., *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007.
Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z., *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1989.
Ustawa o Radcach Prawnych, Komentarz, red. T. Scheffler, Warszawa 2018.

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest problematyka odpowiedzialności dyscyplinarnej radcy prawnego za naruszenie tajemnicy zawodowej. W pierwszej części artykułu przedstawiono zagadnienia ogólne związane z wykonywaniem zawodu radcy prawnego, tajemnicą zawodową oraz postępowaniem dyscyplinarnym. W zasadniczej części artykułu zaprezentowano wybrane orzeczenia sądowe w celu ustalenia, w jakich sytuacjach radca prawny poniesie odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie tajemnicy zawodowej, a w jakich nie.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność dyscyplinarna, delikt, postępowanie dyscyplinarne, tajemnica zawodowa, radca prawny

DISCIPLINARY LIABILITY OF LEGAL ADVISER FOR BREACH OF PROFESSIONAL SECRECY – ON THE EXAMPLE OF SELECTED COURT DECISIONS

Summary

The subject of this article is the issue of disciplinary liability of a legal adviser for breach of professional secrecy. The first part of the article presents general issues related to the exercise of the profession of legal advisor, professional secrecy and disciplinary proceedings. The main part of the article presents selected court decisions in order to determine in which situations the legal adviser will bear disciplinary liability for breach of professional secrecy and in which not.

Keywords: disciplinary liability, a tort, disciplinary procedure, a professional secrecy, a legal adviser